

Host časopisu

Rozhovor s Albínom Škovierou (červen 2015)

1. Co považujete za prioritu v oblasti péče o ohrožené děti?

O.: Od deväťdesiatych rokov sa v tejto oblasti výrazne angažujú ľudia presvedčení o tom, že „dobro“ má predovšetkým materiálny charakter a snažia sa vytvoriť dokonca lepšie podmienky (veď deti v pôvodnom prostredí trpeli), ako majú bežné deti. S naivne marxistickou vierou, že zlepšené podmienky budú automaticky znamenať lepšiu kvalitu ich budúceho života.

Detské domovy sa stali mediálnou atrakciou. Spolu s dobročinnými akciami a zbierkami pre ne, nesystémovou nadačnou podporou, vytvárajú pre ohrozené deti prostredie „virtuálnu realitu“. Vedú ich ku konzumu, deformujú im obraz nielen o svete, v ktorom žijú, ale aj ich vlastný sebaobraz.

Na druhej strane je tu snaha, žiaľ menšinová, sprevádzať dieťa v jeho náročných situáciách a ponúkať mu hodnoty a zmysel života. Na rozdiel od dnešného narcistického individualizmu, ponúka hodnotu rešpektu a úcty k druhým a k spolupatričnosti. Hodnotu seba (sebaúcty), hodnotu lásky, rodiny, zdravia, vzdelania, práce, slobody i zodpovednosti.

Som presvedčený o tom, že ani tá najlepšia materiálna starostlivosť sama o sebe nevedie k tomu, aby ohrozené deti dokázali zmysluplne naplniť potrebu otvorenej budúcnosti. Bez hodnotovej výchovy to nie je možné.

2. Jaký je Váš názor na transformaci systému péče o ohrožené děti v České republice?

O.: Pred pätnástimi rokmi som pre jeden denník povedal, že transformácia sa mala začať investíciou do rodiny. Čím viac budeme podporovať fugovanie a stabilitu rodiny, tým menej budeme mať detí v náhradných rodinách a detských domovoch. Napriek transformácii je to naopak. Vnímam ju teda ako politický program, ktorý reflektuje viac našu partnerskú nestabilitu ako rodičov, než ako skutočný záujem o zvýšenie kvality práce. Uvediem aspoň tri argumenty:

- a) Je vopred jasné zadanie, cieľová méta – celá náhradná starostlivosť má byť pod jedným, rozumej sociálnym, rezortom. Samotná „jednorezortnosť“ vraj zabezpečí zvýšenie kvality. Myslím si, že je to naopak – kompatibilita systémov a krížová kontrola je lepšia ako monopol. Ten je najmä o moci a o peniazoch. Česko už má svoju skúsenosť so sociálnym monopolom - nórsnym Barnevernom.
- b) Nepredchádza jej nijaká skutočne seriózna odborná analýza minulosti (v čom bol systém vlastne „zlý“ a „dobrý“), ale sprevádzajú ju mediálne manipulácie. Nálepky „kolektívnej výchovy“, „nerešpektovanie potrieb dieťaťa“ atď. Mnohí vychovávatelia i deti mi hovoria, že išlo o korektné zosúladovanie záujmov jednotlivca a skupiny). Ak máte dnes iný názor ako je mediálne „in“, nabudúce vás už neoslovia. Myslíte si, že by zákon o rodině v Česku vydržal s drobnými zmenami 50 rokov, ak by pri ňom politici nedali na hlasy odborníkov – psychologov, pediatrov a ďalších, ale bolo to naopak?
- c) Systém inšpirovaný anglickým modelom smeruje k de-profesionalizácii vychovávateľov na úroveň opatrovateľov. Nie v zmysle kvalifikačných predpokladov, tu môžeme formálne požadovať, aby mali „papier“ z vysokej školy, ale v zmysle samostatnosti a najmä priestoru pre odbornú prácu. Väčšinu času dnes slovenský vychovávateľ v samostatných skupinách venuje servisným prácam a administratíve. Nakupovania, varenia, záznamom. „Rodinný model“ je len marketingový ťah. Čo je na tom rodinné, keď sa 6–7 ľudí strieda pri skupine? Akú stabilitu prostredia a vzťahových osôb deťom zabezpečujeme? Akú spoločnú hodnotovú víziu? Možno len ten super servis.

3. Co se podle Vás podařilo?

- a) Podařilo sa jednak dostať tému náhradnej výchovy do médií a teda i do povedomia ľudí (čo nie je v médiách, to predsa „neexistuje“), jednak dostať do systému oveľa viac peňazí. Iné je, akú mienku médiá vytvárajú a či sa peniaze využívajú skutočne zmysluplne.
- b) Za „transformačný úspech“ považujem to, že sa zmenil pomer medzi počtu detí v náhradných rodinách a inštitúciách. Celkove sa však počet detí vyrastajúcich mimo vlastnú biologickú rodinu, i napriek negatívnemu demografickému trendu, zvyšuje. To je alarmujúce!
- c) Je snaha vytvárať štandardy práce. Vidím v tom analógiu s polotovarovým jedlom. Nikto síce neumrie od hladu, ale výsledok je to neraz bez chuti a vône. Ak riaditeľov meníme z „odbornej autority“ na manažérov, viacerí z nich nie sú schopní kvalifikovaní posúdiť kvalitu procesu výchovy. Štandardy sú tu teda barličkou. Povedú ale iba k výraznejšej uniformite zariadení.
- d) Posilnila sa výrazne pozícia sociálneho rezortu v porovnaní s rezortom školstva. Napriek tomu sa v Česku zatiaľ podarilo zachovať temer všetky inštitúcie náhradnej výchovy v rezorte školstva.

4. Jaké oblasti považujete za problémové?

- a) Je to najmä oslabenie pozície diagnostických ústavov. Tieto zariadenia boli budované ako skutočne odborné a nezávislé pracoviská kompetentné multidisciplinárne a procesuálne diagnostikovať deti a mládež a hľadať pre ich budúcnosť optimálne riešenie. Profesionálne s nimi boli spätí napr. Z. Matějček, M. Nakonečný, na Slovensku J. Čulen. Dnes o budúcnosti dieťa rozhoduje menej kvalifikovane OSPOD a súd.
- b) Plníme politickú objednávku a znižujeme osobnostné požiadavky na náhradných rodičov. Nedávno sme na Slovensku mali dve úmrtia detí v náhradných rodinách. Nie je to totiž tak, že akákoľvek rodina je lepšia, ako detský domov!
- c) Prehnaný pedocentrizmus v starostlivosti a vo výchove detí. Vzťah medzi vychovávajúcim a vychovávaným nie je vyvážený, vychovávateľ „musí“ a „nemôže“, vychovávaný „môže“ a „nemusí“.

5. Co považujete za klíčové kroky (aktivity) pro následující období?

- a) Ak nechceme byť iba opatrovníkmi nám zverených detí, je potrebné posilňovať autoritu pestúnov i vychovávateľov. Zatiaľ ju aj legislatíva skôr oslabuje.
- b) Je potrebné vrátiť sa ku skutočným hodnotám a vytváraniu priestoru, aby si ich deti mohli osvojovať. Za prioritu pre budúcnosť ohrozených detí teda považujem nie materiálne „šťastné“ detstvo a sociálne istoty, ale istoty hodnotové. K tým sa treba vrátiť, tie je im potrebné sprostredkovať a upevňovať v nich.
- c) Detský domov nemôže nahradiť rodinu. Myslím si, že priznať tento fakt „na plnú hubu“ je oveľa lepšie, ako vytvárať imitácie či ilúzie cez akési „rodinné typy“, ktoré nie sú ničím iným, ako bytovým spoločenstvom.

Redakce děkuje za rozhovor.

V Bratislavě, 17. 6. 2015

doc. PhDr. Albín Škoviera, PhD.